

УДК 343

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.38>**Михайло Яременко,**

студент III курсу

Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

У статті сформульовано авторське бачення проблем, пов'язаних із правовою регламентацією у законодавстві України стосовно кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи та можливі способи вирішення сформованих прогалин та колізій, а також здійснено аналіз культурної кон'юнктури, яка могла привести до вищезазначених проблематичних наслідків.

Спочатку визначається характер проблеми, адже цю сферу злочинів довгий час не сприймали як щось важливе. Більшість населення планети вбачала більш важливими злочини проти майна та господарської діяльності. Навіть зараз у правовій культурі багатьох країн таким злочинам приділяється небагато уваги. Навіть у тих країнах, де має місце належне правове закріплення, дуже часто норма стикається з низькою правовою культурою як звичайного населення, так і представників держави.

Наступною проблемою в цій галузі в українських реаліях є латентність цього виду злочинів. Потерпілі від сексуального насильства частіше за інших забирають заяви та не доводять справи до суду. Є багато причин, зокрема сором, погрози з боку насильників, складність доказування сексуальних правопорушень, недоцільність законодавства в цьому питанні.

Тема сексуального насильства, на мій погляд є не просто серйозною проблемою, а явищем, яке слід повністю викоринити у будь-якому суспільстві. В цьому нам допомагає ККУ. Четвертий розділ Особливої частини Кримінального кодексу України побудований на основі Стамбульської конвенції. Стамбульська конвенція – це революційний документ, адже вона є першим міжнародним юридично обов'язковим актом щодо саме насильства стосовно жінок, потенційно відкритим для будь-якої країни у світі, а також комплексним документом, бо охоплює низку заходів із запобігання та протидії насильству, захисту його жертв, переслідування та покарання кривдників і вбудовані підходи. Водночас ми повинні розуміти специфіку цілей цієї конвенції, адже вона децю відрізняється від завдань ККУ.

Для того щоб довести це, нам потрібно звернутися до розділу визначення термінів, де передбачено визначення поняття, що найчастіше фігурує, а саме поняття «насильство стосовно жінок». У визначенні терміна «насильство стосовно жінок» пояснюється, що в цілях Конвенції воно розуміється як порушення прав людини та являє собою одну з форм дискримінації. Тут ми можемо бачити, що ми, звісно, говоримо про людей, як це зазначається у визначенні, але про конкретних людей. Дискримінація (лат. “discriminatio” – «розрізнення») – це будь-яка відмінність, виняток, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав. Поняття охоплює виключення або обмеження можливостей для членів певної групи відносно можливостей інших груп. Отже, ми не можемо піддати дискримінації усіх людей, адже це неможливо з огляду на саму сутність дискримінації як явища.

Як ми можемо бачити, конвенція покликана захищати окрему групу людей від певного виду насильства, і ми повинні про це пам'ятати, коли імплементуємо її норми для всезагального застосування до всіх груп населення, адже у ККУ немає спрямованості захищати тільки жінок. Навіть у самій конвенції під час визначення термінів зазначено таке: «це відповідає меті Конвенції, зазначеній у статті 1 (b), і про це потрібно пам'ятати в ході реалізації Конвенції». На жаль, під час імплементації на це не було звернено належної уваги, тому проблемні моменти можна побачити в першій статті відповідного розділу ККУ.

Така ситуація спричинила багато проблем у галузі нормативного регулювання, які в цій статті будуть висвітлені.

Ключові слова: кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, жінки, зґвалтування, психічне насильство, фізичне насильство, сексуальне насильство, сексуальне домагання, насильство стосовно жінок.

Постановка проблеми. Щойно, а саме з початком нового року, в силу вступили відповідні правки Кримінального кодексу України у розділі, присвяченому злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, які були внесені ще 24 квітня 2019 року. Як показали результати дослідження, в українському правовому полі є значна кількість критики як щодо відповідних норм права, так і безпосередньо стосовно законодавця. Суб'єкти цієї діяльності не раз заявляють про недолугість імплементації Стамбульської конвенції в реалії українського суспільства, проте не намагаються провести паралелі та зрозуміти причини такої невдачі.

Метою статті є формулювання авторського бачення проблем сучасного кримінального законодавства у сфері злочинів сексуального характеру на підставі вивчення наукових і нормативно-правових джерел, формулювання відповіді на питання про те, чому так сталося, що робити за таких обставин.

Виклад основного матеріалу. Перед тим як почати порівняльну характеристику та аналіз норм українського законодавства, вбачаю за необхідне охарактеризувати загальні проблеми, пов'язані з цією тематикою.

Спочатку слід зрозуміти характер проблеми, адже цю сферу злочинів довгий час не сприймали як щось важливе. Більшість населення планети вбачала більш важливими злочини проти майна та господарської діяльності. Навіть зараз у правовій культурі багатьох країн таким злочинам приділяється небагато уваги. Навіть у тих країнах, де має місце належне правове закріплення, дуже часто норма стикається з низькою правовою культурою як звичайного населення, так і представників держави.

Коли говорять про цю проблему, то дуже часто її супроводжують деякими нотками гумору, адже йдеться про сексуальний злочин. Тут важливо одразу розуміти, що дії такого характеру не можна окреслювати назвою «сексуальний акт», адже це – сексуальний злочин. Відмінність має бути явною, адже коли відбуваються певні сексуальні відносини, то вони відбуваються на добровільній основі. Коли ж ідеться про, наприклад, зґвалтування, то воно має під собою дві такі необхідні ознаки: завжди вчинюється за допомогою насильства; наявна незгода однієї зі сторін.

Також у нашій правосвідомості наявний такий стереотип, як провокація насилля.

Схильність до того, щоби стати жертвою злочину, в науковій традиції іноді називають віктимністю, хоча у цього терміна

є інші значення. У західній віктимології тема схильності до становлення жертвою (*victim proneness*) є гостро дискусійною. Сам цей термін і близький термін «необачність жертви» (*victim precipitation*) неодноразово піддавалися критиці як спосіб приписування жертві провини за злочин, тобто звинувачення жертви.

Є безліч факторів, які можуть викликати у злочинця непереборне бажання вчинити сексуальний злочин. Їх перелік є індивідуальним, оскільки у кожного з правопорушників свій набір тригерів девіантної поведінки. Зовнішній вигляд або особливості мовлення людини – це її особиста справа. Причин поводитись, одягатись або ходити певною ходою може бути безліч, і це не означає, що якщо жертва таким чином спровокувала злочинця, то вона є винуватицею злочину. У людини завжди є вибір, і останнє рішення завжди за тією особою, яка вчинює акт насильства. Завжди є момент, коли можна зупинитися, і це найголовніше.

Наступною проблемою в цій галузі в українських реаліях є латентність такого виду злочинів. Потерпілі від сексуального насильства частіше за інших забирають заяви та не доводять справи до суду. Є багато причин, зокрема сором, погрози з боку насильників, складність доказування сексуальних правопорушень, недолугість законодавства в цьому питанні.

Саме таку проблему можна побачити у рішенні ЄСПЛ у справі «М.С. проти Болгарії» від 4 грудня 2003 року. Після подвійного зґвалтування потерпіла протягом одинадцяти днів не подавала заяви до поліції. Така поведінка була спричинена не погрозами з боку злочинців та не шантажем, а культурними звичаями та поглядами громадян Болгарії, де цнотливість дівчини має велике значення, а тягар щодо її збереження повністю лежить на ній [1].

Тема сексуального насильства, на мій погляд, є не просто серйозною проблемою, а явищем, яке слід повністю викоринити в будь-якому суспільстві.

Четвертий розділ Особливої частини Кримінального кодексу України побудований на основі Стамбульської конвенції. Якщо вже іменувати її в розгорнутому форматі, то «Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, або Стамбульська конвенція» (англ. “Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence; Istanbul Convention”) – це міжнародна угода Ради Європи щодо насильства проти жінок

та домашнього насильства, відкрита для підписання 11 травня 2011 року у Стамбулі, Туреччина.

Стамбульська конвенція – це революційний документ, адже вона є першим міжнародним юридично обов'язковим актом щодо саме насильства стосовно жінок, потенційно відкритим для будь-якої країни у світі, а також комплексним документом, бо охоплює низку заходів із запобігання та протидії насильству, захисту його жертв, переслідування та покарання кривдників і вбудовані підходи. Водночас ми повинні розуміти специфіку цілей цієї конвенції, адже вона дещо відрізняється від завдань ККУ.

У першому пункті зазначено цілі Конвенції. Пункт 1 (а) передбачає захист жінок від усіх форм насильства й недопущення, кримінальну відповідальність та ліквідацію насильства стосовно жінок і домашнього насильства.

Відповідно до визнання в Преамбулі зв'язку між ліквідацією насильства стосовно жінок і досягненням гендерної рівності по закону і фактично, пункт 1 (b) зазначає, що Конвенція сприятиме ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок та сприятиме дійсній рівності між жінками та чоловіками. На думку авторів, у Конвенції неодмінно слід зазначити це в переліку цілей [2].

Навіть не зважаючи на те, що далі під час переліку цілей говориться про захист чоловіків та дітей від домашнього насильства, ми маємо розуміти, що конвенція побудована так, щоб захищати конкретну групу людей, а саме жінок.

Для того щоб довести це, нам потрібно звернутися до розділу визначення термінів, де передбачено визначення поняття, найчастіше фігурує, а саме поняття «насильство стосовно жінок». У визначенні терміна «насильство стосовно жінок» пояснюється, що в цілях Конвенції «насильство стосовно жінок» розуміється як порушення прав людини та являє собою одну з форм дискримінації. Тут ми можемо бачити, що ми, звісно, говоримо про людей, як це зазначається у визначенні, але про конкретних людей. Дискримінація (лат. *discriminatio*, або «розрізнення») – це будь-яка відмінність, виняток, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав. Поняття охоплює виняток або обмеження можливостей для членів певної групи відносно можливостей інших груп. Отже, ми не можемо піддати дискримінації усіх людей, адже це неможливо з огляду на саму сутність дискримінації як явища.

Як ми можемо бачити, конвенція покликана захищати окрему групу людей від пев-

ного виду насильства, і ми повинні про це пам'ятати, коли імплементуємо її норми для всезагального застосування до всіх груп населення, адже у ККУ немає спрямованості захищати тільки жінок. Навіть у самій конвенції під час визначення термінів зазначено таке: «це відповідає меті Конвенції, зазначеній у статті 1 (b), і про це потрібно пам'ятати в ході реалізації Конвенції». На жаль, під час імплементатії на це не було звернено належної уваги, тому проблемні моменти можна побачити в першій же статті відповідного розділу ККУ [2].

Стаття 152. Зґвалтування.

Вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета без добровільної згоди потерпілої особи (зґвалтування) карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

Основним безпосереднім об'єктом зґвалтування (стаття 152 КК) залежно від того, хто є потерпілим від цього злочину, слід визнавати статево свободу чи статево недоторканість особи, а додатковими об'єктами – зокрема, належний фізичний і психічний розвиток неповнолітніх, тілесну та психічну недоторканість, честь і гідність особи [3].

Оскільки це повна копія пункту (а) частини 1 статті 36 «Сексуальне насильство Стамбульської конвенції, у тому числі зґвалтування», де сказано, що зґвалтування – це здійснення без згоди вагінального, анального або орального проникнення сексуального характеру в тіло іншої особи з використанням будь-якої частини тіла або предмета, у нас виникає ситуація, в якій за певних обставин неможливо зґвалтувати чоловіків [2].

Які це можуть обставини? Це може бути правильно підібрана позиція для безпосереднього вчинення злочину сексуального характеру, за якої в будь-який з фізіологічних отворів потерпілого (чоловіка) не відбудеться проникнення ані геніталіями, ані предметом.

Можна зрозуміти авторів конвенції, адже, говорячи про класичний статевий зв'язок, ми маємо на увазі проникнення чоловіком у тіло жінки, тобто під час зґвалтування в будь-якому разі відбудеться проникнення в організм жінки. Водночас для того, щоби вчинити статевий акт із чоловіком, не обов'язкове проникнення в його організм.

За таких обставин у двох однакових за своєю сутністю діяннях, а саме вчинення статевого зв'язку без згоди з жінкою та чоловіком, ми будемо спостерігати різні правові наслідки. Перший варіант ми будемо розці-

новати як зґвалтування (стаття 152), а другий – як сексуальне насильство (стаття 153), яке з огляду на санкцію є менш небезпечним для суспільства, адже за статтею 152 відбувається позбавлення волі від трьох до п'яти років, а за статтею 153 існує лише верхня межа у п'ять років.

Стаття 153. Сексуальне насильство.

Вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи (сексуальне насильство) карається позбавленням волі на строк до п'яти років.

Підґрунтям для цієї статті є пункт (б) частини 1 статті 36 «Сексуальне насильство, у тому числі зґвалтування» Стамбульської конвенції «Здійснення без згоди інших актів сексуального характеру з особою» [2].

За таких умов до сексуального насильства можна віднести абсолютно будь-яке діяння, яке має сексуальне забарвлення. Як ми переконалися до цього, це може бути як безпосередньо статевий акт без проникнення, так і будь-які інші дії. Тут мені вбачається неправильним критерій поділу, який покладений в основу четвертого розділу Особливої частини Кримінального кодексу. Статті 152 та 153 є фундаментом для всього масиву, який покликаний захищати жертв насилля, тому цьому слід приділити окрему увагу.

Якщо залишити цю ситуацію без змін, то можливими є такі випадки. У нас наявний факт сексуального насильства у вигляді петінгу. Петінг (від англ. *petting* – «ласкання тварин») – це любовні пестощі, що викликають збудження еrogenних зон за умов двостороннього контакту, що виключає безпосереднє зіткнення геніталій. Фактично злочинець просто чіпав іншу особу в сексуальному контексті без її згоди, тобто тут навіть не потрібна така умова, як мета вступити в сексуальні зносини. Формально злочин підпадає під усі ознаки, які передбачені статтею 153, але чи не здається за таких обставин, що санкція у п'ять років позбавлення волі є занадто високою, коли за примушування до сексуального акту (стаття 154) злочинець може отримати лише санкцію у вигляді штрафу або арешту.

На мою думку, нам потрібен такий загальний розподіл. До статті зґвалтування включити обов'язковість початку статевого акту, а до статті сексуального насильства слід віднести ті діяння, які не можуть підпадати під поняття статевого акту, адже, навіть не розуміючи цього, сам законодавець за зґвалтування встановлює більшу санкцію, ніж за сексуальне насильство, і це правильно. Саме

такий розподіл з огляду на розглянуту специфіку цілей Стамбульської конвенції мали на меті автори її тексту.

Обтяжуючі обставини.

Четвертий розділ Особливої частини ККУ має особливості, яких не має жоден інший розділ, а саме безпосереднє згадування такої обтяжуючої обставини, як вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах.

По-перше, слід зазначити, що поняття «близькі родичі» в українському кримінальному законодавстві зазначено лише у КПКУ (пункт 1 частини 1 статті 3) і має такий вигляд: близькі родичі та члени сім'ї – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, зокрема особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

Слід зазначити, що ця обставина вже передбачена ККУ пунктом 6-1 частини 1 статті 67 «Обставини, які обтяжують покарання», але зазначається в подальшому лише у розділі, присвяченому сексуальним злочинам, та статті про домашнє насильство, але там вона є невід'ємною частиною самої статті.

Чому? Адже в будь-якому разі вона буде виступати обтяжуючою обставиною у будь-якому злочині, якщо будуть підстави її туди долучати. У нас не передбачено у злочинах проти життя, що якщо буде заподіяно тяжких тілесних ушкоджень родичем, то верхня межа санкції збільшується у два рази (частина 1 статті 152 передбачає позбавлення волі від трьох до п'яти років, частина 2 – позбавлення волі від п'яти до десяти років). В усіх інших випадках, окрім статевих злочинів, ця обставина буде виступати лише обтяжуючою обставиною, яка не буде викликати таких правових наслідків, як у випадку статевих злочинів.

В контексті сексуального насильства факт близькості в сімейному плані може відігравати важливішу роль, але він безпідставний та нічим нормативно не обґрунтований. Людині також буде неприємно, і це здійснить посилений психічний тиск на неї, якщо тяжкі тілесні ушкодження будуть завдані родичем. Виходить так, що одна й та сама підстава відіграє кардинально різну роль у різних випадках, не маючи законних підстав.

У рішенні ЄСПЛ у справі «S. W. проти Сполученого Королівства» від 22 листопада 1995 року зазначається, що згвалтування настільки очевидно принижує людську гідність, що стосунки гвалтівника й жертви для засудження за цей злочин значення не мають. Відмова від неприйнятної ідеї подружнього імунітету проти судового переслідування за згвалтування своєї дружини відповідає не лише цивілізованій концепції шлюбу, але й меті Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, сутністю якої є повага до гідності й свободи людини [4].

Необхідною в контексті цієї ситуації мені бачиться криміналізація відповідного вчинку в сексуальній сфері, а саме інцест. Інцест (лат. *incestus* – нечистий, гріховний; синонім – кровозмішення) – це статевий зв'язок між близькими родичами (батьками і дітьми, братами й сестрами).

Право побудовано на певних правових звичаях, які утворювалися під впливом тодішнього світобачення, маючи моральний аспект. Наші норми взагалі багато в чому тотожні моральним цінностям, хоча кардинально за системою регулювання відрізняються від них. Якщо ж говорити про українську культуру, то тут ми можемо прямо говорити про вирішальний вплив на свідомість нашого народу такої релігії, як християнство. Як наслідок, ми можемо бачити імплементацію багатьох моральних біблейських принципів у нашому правовому полі («Не вбивай», «Не чини перелюбу», «Не кради», «Не свідкуй неправдиво на свого ближнього»).

Надання такому діянню статусу «нон грата» має як моральний аспект, так і науковий, адже доведено негативність тих наслідків, які є можливими після такого статевого акту, адже чим ближче перебувають у кровному родстві батьки, тим фізично слабшими й психічно більш неповноцінними народжувалися їх нащадки. Під час інцесту виникає ймовірність зустрічі одних і тих самих патологічних генів, і якщо за звичайних (неродинних) шлюбів ймовірність народження дитини із серйозним генетичним (вродженим) дефектом чи розумовою відсталістю близька до 3–4%, то за інцесту вона зростає у 5 разів. У більшості країн світу кровні шлюби і статевий зв'язок між близькими родичами заборонені, кримінально карані й засуджуються громадською мораллю.

Щодо правових наслідків для обтяжуючої обставини пункту 6-1 частини 1 статті 67, то тепер вона отримує особливий статус і перетворюється на окремий злочин, який має значення лише у сфері сексуальних зло-

чинів, який в принципі вона має зараз, але безпідставно.

В подальшому це полегшує кваліфікацію і звільнює усі інші статті розділу від цієї обтяжуючої обставини (статті 152, 153, 155, 156).

Як кваліфіковані обставини для статті «Інцест» слід впровадити всі можливі інші обтяжуючі обставини, передбачені у статтях 152 та 153 (вчинене групою осіб, вчинене повторно, таке, що спричинило тяжкі наслідки).

Стаття 154. Примушування до вступу в статевий зв'язок.

1) Примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з іншою особою карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

2) Примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з особою, від якої потерпіла особа матеріально або службово залежна, карається штрафом до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років.

3) Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, поєднані з погрозою знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої особи чи її близьких родичів або з погрозою розголошення відомостей, що ганьблять її чи близьких родичів, караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.

Основою тут служить пункт (с) частини 1 статті 36 «Сексуальне насильство, у тому числі згвалтування» Стамбульської конвенції «Примушування іншої особи до здійснення без згоди актів сексуального характеру з третьою особою» [1].

Примус (пов'язане з дієсловом «мусити», що походить від нім. *müssen*) – це натиск з чийогось боку, примушування. Ми змушені щось робити за певних обставин, адже інакше ми б цього просто не вчиняли. Так само об'єктивна сторона спрямована на виникнення у потерпілої особи стану безвиході, коли вона розуміє, що в неї немає вибору, і починає слухатись злочинця. Це може робитись різними способами, які передбачені в самій статті, зокрема залякуванням, погрозами, матеріальною залежністю.

Таке розуміння цієї статті є дуже важливим, адже інакше примушування до вступу в статевий зв'язок є просто замахом на згвалтування. Саме тому ми повинні виділяти намагання злочинця змусити особу вступити в статеві зносини. До речі, у статті 154 це саме психологічне насильство або економічні

важелі, які не наносять потерпілій особі безпосереднього фізичного страждання.

Стаття 155. Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку.

1) Природні або неприродні статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, вчинені повнолітньою особою, караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2) Ті самі дії, вчинені близькими родичами або членами сім'ї, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, або якщо вони спричинили безплідність чи інші тяжкі наслідки, караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Одразу слід зазначити, що криміналізація статевих зносин з неповнолітніми або малолітніми є необхідною для сучасного розвинутого суспільства, але навіть без цієї статті ми можемо покарати винних у цьому злочині.

Якщо читати статті Кримінального кодексу одна за одною, то навіть не доходячи до статті 155, ми побачимо можливість притягнення злочинця за протиправну поведінку такого характеру за частинами 3, 4 статті 152 та частинами 3, 4 статті 153.

Виникає нагальне питання про те, навіщо нам дублювання складів злочинів без відповідних причин, адже статті 155 явно не має причин до існування. Ще одним доводом цієї думки можна назвати ту обставину, що фактично те саме зґвалтування та сексуальне насильство, вчинене по відношенню до неповнолітніх та малолітніх, є менш суспільно небезпечним діянням. Саме такий висновок можемо сформулювати, порівнявши навіть не третю та четверту частини статей 152 та 153, а просто їх «голі» диспозиції зі статтею 155. У першому варіанті у нас позбавлення волі до п'яти та від трьох до п'яти років, а в разі, наголошую, спеціалізованої статті під номером 155 ми маємо обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк.

Якщо ж звернутися до спеціальних частин статей 152 та 153, то різниця ще більша, адже в цих випадках ми маємо (частина 3) позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років; (частина 4) позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років статті 152; (частина 3) позбавлення волі на строк від п'яти до семи років; (частина 4) позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років статті 153 проти все того ж (частина 1) обме-

ження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк та (частина 2) позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого статті 155.

Законодавець бачить статеві злочини проти дітей до 14 та 16 років менш небезпечними. Водночас вважаю за необхідне наголосити на тому, що такий підхід є недопустимим, бо ситуація виглядає геть протилежно та потребує негайного втручання законодавця.

Сексуальні злочини проти неповнолітніх та малолітніх осіб, які іноді не готові ані фізично, ані психічно до звичайного добровільного статевого акту, повинні вважатися такими, що несуть більшу загрозу для жертв та суспільства загалом, адже травми, отримані в такому віці, мають більш наслідки та можуть невиліковно змінити людину.

За таких обставин пропоную прибрати окрему статтю для цього злочину та залишити їх як відповідні кваліфікуючі обставини в частинах статей, присвячених зґвалтуванню та сексуальному насильству, або прибрати кваліфікуючі обставини у статтях 152 та 153 і залишити статтю 155, але вже з більш суворими санкціями.

Стаття 156. Розбещення неповнолітніх.

1) Вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2) Ті самі дії, вчинені щодо малолітньої особи або вчинені членами сім'ї чи близькими родичами, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Перш за все слід зрозуміти, що має під собою розбещення неповнолітніх, оскільки багато людей не розуміють самість цього злочину.

З об'єктивної сторони злочин виражається у вчиненні розпусних дій сексуального характеру, здатних викликати фізичне й моральне розбещення неповнолітніх. Розпусні дії можуть бути як фізичними, так і інтелектуальними.

Фізичне розбещення – це, зокрема, оголення статевих органів винної або потерпілої особи, мацання їх, інші непристойні дотики, які викликають статеве збудження, навчання онанізму, вчинення у присутності потерпілого статевого акту, акту онанізму,

задоволення статевої пристрасті неприродним способом, схилення або примушення потерпілих до вчинення певних сексуальних дій між собою або щодо винного. Диспозицією статті 156 охоплюється також задоволення статевої пристрасті винного неприродним способом (наприклад, оральний або анальний секс), якщо при цьому щодо особи, яка не досягла 16-річного віку, не застосовується фізичне чи психічне насильство та не використовується безпорадний стан потерпілої особи.

Розбещення неповнолітніх, яке поєднується з побоями і мордуваннями, заподіянням тілесних ушкоджень, погрозою вбивством, зараженням вірусом імунодефіциту людини або іншою невиліковною інфекційною хворобою, слід кваліфікувати за сукупністю злочинів за статтею 156 і відповідною статтею про злочин проти здоров'я особи.

Інтелектуальне розбещення може полягати, наприклад, у цинічних розмовах з потерпілим на сексуальні теми, розповіді відвертих, натуралістичних сексуальних історій, фотографуванні потерпілих у різних сексуальних позах, демонстрації порнографічних предметів. Використання в процесі вчинення розпусних дій творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, а також примушування до участі у їх створенні потребує додаткової кваліфікації за відповідною частиною статті 301.

Ознайомившись з усім вище наведеним, ми повинні запитати себе, а чи не є все це сексуальним насильством? Все зазначене у попередніх абзацах підпадає під диспозицію статті 153. Саме з цієї причини звичайні люди та багато правників не розуміють, у чому різниця між сексуальним розбещенням неповнолітніх та сексуальним насильством.

Ще одним кроком для подолання сучасних правових кримінальних колізій є грамотне поглинання статтею 153 статті 156.

Висновки

Справжнє розуміння проблеми четвертого розділу Особливої частини ККУ може прийти тільки за звернення до першоджерела та основи, на якій побудовані відповідні статті. У цій ситуації проблеми сьогоденної імплементації міжнародних актів можна побачити як найкраще, бо саме це стало тією скринькою Пандори, яка посіяла хаос в основоположних статтях під номерами 152 та 153 ККУ.

Критерій, який покладений у розмежування відповідних статей, на мою думку, є вкрай неправильним, адже за таких обставин у двох однакових за своєю сутністю

діяннях, таких як вчинення статевого зв'язку без згоди з жінкою та чоловіком, ми будемо спостерігати різні правові наслідки. Перший варіант ми будемо розцінювати як зґвалтування (стаття 152), а другий – як сексуальне насильство (стаття 153), яке з огляду на санкцію є менш небезпечним для суспільства, адже за статтею 152 іде позбавлення волі від трьох до п'яти років, а за статтею 153 існує лише верхня межа у п'ять років.

На мою думку, нам потрібен такий загальний розподіл. До статті зґвалтування слід включити обов'язковість початку статевого акту, а до статті сексуального насильства слід віднести ті діяння, які не можуть підпадати під поняття статевого акту, адже, навіть не розуміючи цього, сам законодавець за зґвалтування встановлює більшу санкцію, ніж за сексуальне насильство, і це правильно. Саме такий розподіл з огляду на розглянуту специфіку цілей Стамбульської конвенції мали на меті автори її тексту.

Також слід вирішити питання безпідставності надання обтяжуючої обставині пункту 6-1 частини 1 статті 67 особливого статусу в контексті сексуальних злочинів шляхом криміналізації відповідного вчинку в сексуальній сфері, а саме інцесту. В подальшому це полегшує кваліфікацію і звільнює всі інші статті розділу від цієї обтяжуючої обставини (статті 152, 153, 155, 156). Як кваліфіковані обставини для статті «Інцест» слід впровадити всі можливі інші обтяжуючі обставини, передбачені у статтях 152 та 153 (вчинене групою осіб, вчинене повторно, таке, що спричинило тяжкі наслідки).

Треба залишити статтю 154 з можливим коментарем про специфіку злочину, адже об'єктивна сторона спрямована на виникнення у потерпілої особи стану безвиході, коли вона розуміє, що в неї немає вибору, і починає слухатись злочинця. Це може робитися різними способами, які передбачені у самій статті, зокрема залякуванням, погрозами, матеріальною залежністю.

Таке розуміння цієї статті є дуже важливим, адже інакше примушування до вступу в статевий зв'язок є просто замахом на зґвалтування. Саме тому ми повинні виділяти намагання злочинця змусити особу вступити у статеві зносини. До речі, щодо статті 154 це саме психологічне насильство або економічні важелі, які не наносять потерпілій особі безпосереднього фізичного страждання.

Ще однією проблемою є бачення законодавцем статевого злочину проти дітей до 14 та 16 років менш небезпечними. Водночас вважаю за необхідне наголосити на тому, що такий підхід є недопустимим, бо ситуація

выглядає геть протилежно та потребує негайного втручання з боку законодавця.

Сексуальні злочини проти неповнолітніх та малолітніх осіб, які іноді не готові ані фізично, ані психічно до звичайного добровільного статевого акту, повинні вважатися такими, що несуть більшу загрозу для жертв та для суспільства загалом, адже травми, отримані в такому віці, мають більші наслідки та можуть невиліковно змінити людину.

За таких обставин пропоную прибрати окрему статтю для цього злочину та залишити їх як відповідні кваліфікуючі обставини в частинах статей, присвячених зґвалтуванню та сексуальному насильству, або прибрати кваліфікуючі обставини у статтях 152 та 153 і залишити статтю 155, але вже з більш суворими санкціями.

Останньою на даний момент проблемою четвертого розділу я бачу підпадання статті 156 під диспозицію статті 153. Саме з цієї причини звичайні люди та багато правників не розуміють, у чому різниця між сексуальним розбещенням неповнолітніх та сексуальним насильством. Ще одним кроком для подолання сучасних правових кримінальних колізій є грамотне поглинання статтею 153 статті 156.

Теоретичне значення полягає в такому. Автор розібрав кожну статтю розділу про

злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Зробивши всебічний аналіз, він дійшов висновків щодо реформування відповідних норм права. Загалом також були підняті питання належної імплементації в сьогодишніх українських реаліях міжнародних актів, оцінювання деяких тяжких злочинів та належності застосування відповідних обтяжуючих обставин у конкретно взятих злочинах.

Список використаних джерел:

1. Рішення ЄСПЛ у справі «М.С. проти Болгарії» від 4 грудня 2003 року. Пункти 37–43.
2. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, або Стамбульська конвенція (*Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence; Istanbul Convention*). С. 12–15.
3. Дудоров О.О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики) / Міністерство внутрішніх справ України ; Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка ; Практичний порадник. Сєверодонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2018. С. 7.
4. Рішення ЄСПЛ у справі «S. W. проти Сполученого Королівства» від 22 листопада 1995 року. Пункти 37–47.

Mykhailo Yaremenko. Problems of modern criminal law in the field of crime against sexual freedom and sexual integrity of the person

The article formulates the author's vision of problems related to legal regulations in the legislation of Ukraine on criminal offenses against sexual freedom and sexual integrity of a person and possible ways to resolve gaps and conflicts, as well as analyzes the cultural situation that could lead to the above problematic consequences.

First, the nature of the problem is determined, because this area of crime has long been perceived as something important. The vast majority of the world's population saw more important crimes against property and economic activity. Even now, in the legal culture of many countries, not much attention is paid to such crimes. Even in those countries where there is a proper legal consolidation, very often the norm is faced with a low legal culture of both the general population and the state.

The next problem in this area in the Ukrainian reality is the latency of this type of crime. Victims of sexual violence more often than others withdraw applications and do not bring cases to court. There are many reasons: shame, threats from rapists, and the difficulty of proving sexual offenses, the incompetence of the law in this matter.

The topic of sexual violence, in my opinion, is not just a serious problem, but a phenomenon that must be completely eradicated in any society. The CCU helps us in this.

The fourth section of the special part of the Criminal Code of Ukraine is based on the Istanbul Convention. The Istanbul Convention is a revolutionary document, as it is the first international legally binding act concerning violence against women, potentially open to any country in the world and is a comprehensive document, as it covers a number of measures to prevent and combat violence, protect its victims, harassment and punishment of perpetrators and built-in approaches. At the same time, we must understand the specifics of the objectives of this convention, as it is somewhat different from the tasks of the CCU.

In order to prove this, we need to refer to the definition of terms, where the most common term "violence against women" is defined: The definition of "violence against women" explains that for the purposes of the Convention, "violence against women" is understood as a violation of human beings and is a form of discrimination. Here we can see that we are talking about people, as it is stated in the definition, but about

specific people. Discrimination (Latin discrimination “distinction”) is any difference, exclusion, restriction or advantage that denies or reduces the equal exercise of rights. The term covers the exclusion or limitation of opportunities for members of a particular group relative to the capabilities of other groups. Therefore, we cannot discriminate against all people, because this is impossible based on the very essence of discrimination as a phenomenon.

As we can see, the convention is designed to protect a certain group of people from a certain type of violence, and we must keep this in mind when implementing its rules for universal application to all groups, because the CCU does not aim to protect only women. Even in the Convention itself, the definition of the terms states: “this is consistent with the purpose of the Convention referred to in Article 1 (b) and should be borne in mind during the implementation of the Convention”. Unfortunately, during the implementation, this was not given due attention, and therefore the problematic points can be seen in the first article of the relevant section of the CCU.

This situation has caused many problems in the field of regulation, which will be covered in this article.

Key words: criminal offenses against sexual freedom and sexual integrity of a person, women, rape, mental violence, physical violence, sexual violence, sexual harassment, violence against women.

